[illegible]

304 పేజీలు

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః.

శ్రీరస్తు

[illegible]గనటరాజ చరిత్రము

అను

[illegible] బోధామృతము

ఇయ్యది

శ్రీమదుభయవేదాంతప్రవర్తక శ్రీమన్నైలుకోటజియ్యరు

అయ్యవార్లంగారి తిరువడి సంబంధులును

పీఠికాపురాధిష్ఠిత శ్రీ కుక్కుటేశ్వర వరప్రసాదులును

శ్రీమద్భగవద్భాగవతాచార్య సేవాపరతంత్రధుర్యులును

శ్రీరాజా మంత్రిప్రగడ (ఊరకు) మంత్రిరత్నాన్వయ

రా[illegible]ధారకులు

అగు

శ్రీరాజా మంత్రిప్రగడ వేంకటరామ జగన్మోహనరాయ

పండితునిచే విరచితంబై

తత్పుత్రవర్యుండగు శ్రీరాజా మంత్రిప్రగడ వేంకట

గోవిందరాయ సంశోధ్యమానచే శబ్దప్రమాద జనితదోషం

[illegible]ములు తొలగింపబడిన యీగ్రంథంబు

దాయక వెంకటశైలనాయకా|| ప్రతిముద్రాక్షర శాలందు

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః

శ్రీ [illegible] నా [illegible] ప్రి ము

ప్రథమము

శా॥ శ్రీవైకుంఠము రంగమందిరముగా శ్రీ[illegible] కావేరీతటమందు శేష[illegible] తా[illegible]ప్రాప్తి[illegible] [illegible] పుణ్యపురుషుల్ రాజీవనేత్రుల్ మహా[illegible] మహానుభా వులెల్లతుల్ శ్రీరంగనాథ[illegible]॥

మ॥ అతికాంక్ష్య[illegible]పుని[illegible] చెప్పన్ నేను నీమతి లోనించుక జాలిబుట్టుటకు యేమార్గంబు నాకింక యేమతి సేతున్ [illegible] తుపన్య మెరుగన్ గాంక్షించి [illegible] సనరే శ్రీనాథనారాయణా॥

ఉ॥ [illegible] జిలుక [illegible] వేసారి ఫలంబుగానక యనన్యామునన్ జరుమాట్ల[illegible] లార్థినై ఫలము కైకొనక గానియు [illegible] నిర్వ్యాజ[illegible] యందు నేను [illegible] దాయక వెంకటశైలనాయకా॥

1 (భుజంగప్రయాతం) నిరాకార నిర్మాయ నిత్యాంతరాత్మా[illegible]। [illegible] రంగ తేరయ్య [illegible]। [illegible] పరబ్రహ్మ బ్రహ్మాండ భాండ స్వరూపా॥

2 (భుజంగప్రయాతం) [illegible]

తాలింపరాదన్న మోదింపవేరా। పరాకేలరా రావరంధామమేతా వర
బ్రహ్మబ్రహ్మాండభాండస్వరూపా।

దాసుని నిజవృత్తాంతము

సీ॥ శ్రీమించునట్టి రాజామంత్రి ప్రగ్గడ వేంకటరామాఖ్య వెలసి
యున్న। యమ్మహనీయుని కలద్వితీయుజుడైన రంగనాథాహ్వయరమణ
మాంబ సోమాములపంటరై పేరితలో పీఠికాపుర వరగుక్కుటేశ్వర వర
ప్రసాదనంజాతుడై సజ్జనవినుతుడై యలరి జగన్మోహనాహ్వయము న।
ధరణి జన్మించి దుష్టుల దర్పమణచి। దివ్యయాత్రామిషంబున దేవదేవు।
పాండురంగని సేవించి ప్రబల మేలు కోటజియ్యరు యనత్కృపగొన్న వాడ॥

ఉ॥ తల్లియు దండ్రి నాకొంకు దాచిన సొత్తులరి గ్రహించి
నా। యుల్లము కొల్లగొంచున ప్రయోజనగాగొని దానధర్మముల్। కొల్లలు
గానొనర్చి యనుకూలవతిన్ వరియించినామనం। బెల్లను గర్మపాంతనె
వసింపగ దానికి జిక్కి సౌఖ్యతిన్॥ బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ యనువచనార్థం
బు పాడ్గొంలగ గ్రహించి విశేషించి యిక్కలియుగంబున బిపిలికాది బ్ర
హ్మపర్యంతంబుగాల కర్మంబులంజిక్కి రీ నడుచుచుండెవను గావున
నిక్కలియుగ ధర్మంబులు నాకు దెలిసినంతమట్టు వివరించెద సావధాన
మనస్కులై యాకర్ణింపుడు

ఉ॥ ఆర్యజనంబులార ధన వాంఛ ఘుమీరి యభీష్టలీల సౌఖ్యము
గా రచియింతునని గర్వమునొందినవాడగాను నాచార్యకృపాకటాక్ష
మున నర్చితయుత శబ్దయాస్తిచే। గ్రాహ్యము నొందియిక్కలి కృతంబు
సమస్తము విస్తరించెదన్॥

వ॥ మనుజాడు పుణ్యపాపములు మానుగ నిందొనరింపు చుండు
రిద। మనువు ద్వారంగిపోవు నెడ నప్పుదు కర్మము నీడ ప్రోలె దా వెనుకనే

రోగిభూరిసుఖవిరహితయుఁ బటుదైన్యదుఃఖాకులుఁ దమకఁగఁ జేయుఁ గ్ర ష్మురగదానరయువర్ప్రభవంబు దెలికిఁ

వ॥ అట్లగుటం జేసి ధర్మంబు గలియుగంబున నరంబు దుర్లభం బై పాదమాత్రావశిష్టంబై యుండు దత్ప్రవర్తనం బాకర్ణింపుము

కలియుగధర్మంబులు

సీ॥ సత్యంబు నరులను సంక్షీణమగు సత్యహాని నాయువు గడు నతిగిపో వు। నాయువు దఱిగిన నల్పంబులగు విద్య లల్పవిద్యల విమోహంబు మిగులు। మోహంబు వలన భ్రమనుఁ లోభంబులో భావేశమున గామ మ్మొలించు। గామంబు పెంపునఁ గడుఁ గ్రోధంబు క్రోధంబున వైరమెంతయును బెరుఁగు। ఆ॥ వైరమున నశేషవర్ణులు నన్యోన్య। పీడ సేయుచును విభేదబుద్ధి। నొక్క డొకని మీఱనుండక వర్ణసంకరము సేయఁగలరు కలియుగమున॥

మత్తకోకిల॥ దేవతాయతనంబులుఁ జగతీసురావసథంబులుఁ బావనాశ్రమభూములుఁ జెడిపోవఁగుఁ గుధర్మవృక్షవల్లివనంబులు నాశమొందు గలిప్రచారమునందు దుస్త్రీవిహారము మద్యపానము పెల్లుబెల్లు గనెల్లెడన్॥

క॥ సుతుఁ డవమానించు జనకు। బతి నవమానించు భార్య పడతు లుబతులఁ। మతినొండొరువుల మెచ్చరు। సతతము జరియింతు రిష్ట సం చారములన్॥

క॥ శ్రుతిధర్మంబులు శూద్రులు। ప్రతిభం జెప్పంగ వినుచు బ్రాహ్మణజాతుల్। స్తుతిసెడి తత్సేవకులై। యతినిందిత కర్మకారుల య్యెదరధిపా॥

క॥ దినదినమును ధర్మంబును। ననయము ధరణఁ దగిపోవు నాశ్చర్య

ముగా। విహగగ్గచతుర్ముఖులో॥ వెనయగధనవంతుడైన వెగ దుష్చరిత్రిన్॥

క॥ ధనమిమ్మనతడెరయులిక। ధనమిచ్చినవాడెమగడు తరుణుల కెల్లన్। ధనవంతునాశ్రయింతురు। ధనమేప్రధానంబు దుష్టతరకలి వేళన్॥

సీ॥ అవనినొక్కఁడుకు పుణ్యాత్ముఁ రాజుపతిని జంపకయెుజాయవెం బడిజన్మగు గాని। పిట్టపిడుగు సమగనిజంపింపకెల్లు। వెడలడిల్లాలు కలియుగవిలయ వేళ॥

వ॥ ఇట్లితయు సెలఁగింప నీవయుక్తంబు దేవనిన పరమజ్ఞాననిధియైన యాత్మపోనిధి యతనికిట్లనియె। తొల్లి విధాతపరిధము కల్పంబున నత్యంతనిర్మలంబులును। ధర్మతంత్రంబులునైన శరీరంబులు సృజించె నట్లు బుట్టింపబడిన యామనుష్యులు మహాసత్వసంపన్నులు। సత్యవాదులు। సత్యసంకల్పులు బ్రహ్మభూతాత్ములు స్వచ్ఛందజీవులునై దేవయానంబుల విహరించుచు ననాయాసంబుగ నధికఫలసిద్ధిం బొందుచు। సర్వజ్ఞులై విగతమత్సరులై బహుసహస్రసంవత్సరాయుష్యులై వర్తిల్లుచుండిరంత గాలాంతరంబున సంగామక్రోధాదిగుణంబులు దమ్ముం బొందుటయు మాయాప్రవర్తనులై దేవతలచేత విడువంబడి యల్పాయువులు। నల్పబలశరీరసత్వులును। దరిద్రులును। నిష్ఫలారంభులును। బహురోగపీడితులును। నాస్తికులునై యొండొరువుల మెచ్చక దురితంబులు సేయుచు। తిర్యగ్యోనులంబుట్టుచు। నరకాగ్నులు గ్రాగుచు గతాగతభ్రమణంబుల నలయుందొడంగిరిట్లు దిరుగుచున్న సంసారచక్రంబునందు॥

మ॥ జననంబందుటతేని యీశ్వరుడు దాజన్మించు చెల్ల స్వరో ధినిరాసాధ్యము సీతకర్మ్మజగు నద్దేవుండు గర్మప్రవర్తనుడౌటన్ సనరా

చరవర్తికట భూతకోటులకుఁ గర్మవర్తనులు చేయదలంచి కాకగలవైది కార్యకకుఁ గర్మములు॥

చ॥ ధనపశుపుత్త్రమిత్త్ర వనితాగృహ కారణభూతమైన యీతనువుననున్న జీవుడు సదంబడి యుట్టిశరీర... ...త్తమైన కర్మ ఫలమందకపోవగరాదు మిన్న వారికిన... ...నఁ దిశలకేగిన ... టనైన డాగినఁ।

వ॥ కలియుగంబున నిట్లు జరుగ... ...లవారెరింగియు బుద్ధిచాతుర్యం బున దప్పించుకొనజాలక శ్లేష్మంబునఁ జిక్కబడిన యీగభంగి పిపీలకాదిబ్ర హ్మపర్యంతంబు సుఖదుఃఖంబులంబొరరుచుందురు యింతియెగాక సుదానవానకునుమంబసమంబగు తన... మెఱంగెరుంగనియట్లు బుద్ధి ర్మానుసారిణీయను ప్రమాణంబులేకు బద్ధ... ...డైదరు. మఱియును మానవకోటిలో ద్విజులు స్వజాతీయ ధర్మకర్మంబులంబరిత్యజించి నీ చకృత్యంబులంజరిపించుచుండుటంజేసి యట్టివారికి హీనజాతులగొలువు శిద్ధించుటయేగాక ద్విజాహ్వయంబునకు గహ్వరంబు దరిగిపోయె (శ్లో) పరోపదేశవేళాయాం సర్వ్వవ్యాకనమోభవేత్ ఆత్మోపదేశవేళాయాం మూనయోపినపండితః॥ అనువచనప్రకారం బున నొక్కరికి వక్కాణిం చు నెడ ముక్కడులును పెక్కుధర్మోపదేశంబులు జేతురు. అదియే స్వవి షయంబైన విప్రాయనింబు గాదోచు (నేరిచి బ్రతికినవారున్ నేరకచెడు నట్టివారు నిజము గగలరే॥ యన్నట్లు దమబుద్ధిచాతుర్యంబున దైవ యోగంబు భోగంబునందక తప్పించుకోగల్గిరా యీయుగంబున నొం డొరువులమెచ్చక పరస్పరభేదబుద్ధులై 1 స్థానభ్రష్టత్వము 2 దేశయా త్ర 3 కాయకష్టము సంప్రాప్తించుచుండు.

1 దృష్టాంతరములు

ఆటవెలది॥ నలుసెకాని నలినదళనేత్ర వరియింపదట్టెచూతమ
ము మనమరవరులు నలువురునుగడంగి నలరూపముల వచ్చిరా స్వయంవ
రము తరలియుదము ॥

వ॥ నీ యుగంబున మానవకోటిలో కాలవశంబున జాలింబొందుహీనమానవుని గాంచి యితండు బుద్ధిహీనుండు ప్రయోజకుండని దూషింతురేగాని వేషశయుడు నిశ్చప్రాశిద్ధిలేక బుద్ధివినియోగించజాలదని యెరుంగరు. పైపద్యంబున యింద్రాగ్నియమవరుణులు దమయంతీనిమిత్తంబుగ నెంతప్రయత్నంబు జేసిరి యింతుకైన ఫలసిద్ధివడయగలిగిరా వారికంటె లోకంబున నధికుండొక్కడైనగలడా లోకంబున బృహస్పతింబోలినబుద్ధిశాలురులేరుగదా యట్టిదేవతాచార్యుండు నిజభార్య దుర్గతింబొందుట గనదివ్యజ్ఞానంబునం దెలియజాలెనా సృష్టికర్తయగు స్రష్ట దనశిరంబు హరునిచే దగుననియెరింగెనా లోకైకగురుండగు హరుండు దనలింగంబునకు భంగంబుగలుగుట దలంచెనా యింతెంతవారును కాలంబునకు కర్మంబునకు ధర్మంబుగ బద్ధులుగాక స్వతంత్రంబగు బుద్ధిచే సాధ్యులుకాగలిగిరా జగద్వల్లభుండగు శ్రీమన్నారాయణుడు దేవతలందరు హిరణ్యకశ్యప వధార్థంబు వేడుంప నక్షీణకరుణాకటాక్ష వీక్షణంబుల నీక్షించి (కాలముగూడ జంపెదననుండుందాక మీరోర్వలెం) యనివచించెనేగాని యకాలంబున జంపుడింపగలిగెనా శ్రుతి, స్మృతిపురాణేతిహాస భాసురవచనంబు లెన్ని శోధించిన కర్మానుసరణంబులేక నిర్మలాంతఃకరణంబున సంచరణంబుసేయునట్లు గన్పట్టెనా! అట్లుగావున బుద్ధిః కర్మానుసారిణీయను ప్రమాణంబే శరణంబై యొప్పుచున్నది

మ॥ కలియే మృత్యువు పుట్టమేయడుముదం సంసారార్థశీలింకయ
ల్। శిలలంజేసెనె బ్రహ్మదన్నుదృఢమె జీవంబునో చెల్లరే। చెలికంబాట
నెయ్యంగరీ కపట సంసారంబు నిక్కంబుగా। దలచున్మూఢుడు సత్యదా
న కరుణాధర్మాదినిర్ముక్తుడై॥

వ॥ ఇవ్విధంబున నశాశ్వతజీవనంబునమ్మి నిమిషభంగురంబగు
ఆ యుయ్యంగజాలక చెడిపోవదొడంగిరి।

• 2 దృష్టాంతరము

సీ॥ యమునలో గృతకృత్యుడైవచ్చి రాజాచే సేవితుండై రాజ
చేష్టితంబు। బుద్ధిలోనూహించి బొమముడిమొగముతో నెదరిడిమేని
తోనాగ్రహించి। కట్టించియాకలి కొట్టుమిట్టాడంగ నీసంపద న్మస్తునీ
నృశంసు। నీదుఃహంకార నింపలుగంటిరే విష్ణుభక్తుడు గాండుపేడు
నన్ను। గుణువరమ్మని ముడుకుట్టగుడిచినాడు, ధర్మభంగంబుజేసి దుష్ట
ద్ముడయ్యె। నైనని ప్పుడునూపెదనన్నిదిశల। నేనుకోపింపమూన్నవాడ
వ్వడనచు।

చ॥ పెటపెట బండ్లుగీటుచును భీకరుడై కనుగ్రేవనిప్పుకల్।
పొటపొటరాలగండములు పొంగముసీండ్రుదుడు హుంకరింపుచున్।
జటమొదలంటగా పెరికి చక్కనవానికృత్యనాయుధో త్కటవసమా
ల హాస్తధునుగా నొనరించి గవించెరాజుపై॥

వ॥ ఇట్లుకేవల రుద్రాంశ సంభూతుండగు దూర్వాసుండంబ
రీషుని ద్వాదశీవ్రతభంగంబుగావింపగోరి కృత్తినుత్పత్తిజేసియుదన
యూపప్రభక్తి వినియోగపర్చియు కించిత్కార్యంబుగాకపోవుటయేగా
క యయ్యంబరీషుం బ్రార్థింపక సమర్థించనేరదయ్యె దైవయోగముశే
తున్న నెన్నిప్రయత్నంబులు సేసిన బూడిదెలోబోసిన పన్నీరువిధంబు

గుణగావున నెల్లవారు గల్లాడక పిలుచిక్కనప్పుడెల్ల దైవమునుగూర్చిపూజించుటకు బుద్ధినుపయోగించెనేని యపారకృపావరుండగు దైవముగూడ ననుకూలించును

భగవస్తుతి

శా॥ నల్లనివాడు పద్మనయనంబులవాడు మహాశుగంబులన్| విల్లునుదాల్చువాడు కడువిప్పగువక్షమువాడు మేలుపైజల్లెమువాడు నిక్కనభుజంబులవాడు యశంబుదిక్కులన్ జల్లెడువాడునైన రఘుసత్తముడీవుతమాకభీష్టముల్॥

ఉ॥ వారకవారకాంతలను వర్తులచారుకుచాగ్రసీమలన్| గ్రొక్కకగోరకొల్లలతకుంజమ్ములన్ బరాకుపానువుల్| దేరకచాయకేంకి కలిగస్ఫులింగనరేంద్రియమ్ములన్ [illegible]ద్వారవిహారులై సిరులనందకనందకపాణిగొల్వరే॥

క॥ కలియుగనటనంబెల్లరు| దలిసినయద్దియైన విష్ణుదేవునిమాయానటనంబునబడి దలితురు| దలిపిదమరియొక్కసారిధీరతగలుగన్॥

క॥ అందులకుగోపగించక యందరునాతప్పులన్ని సభిమానముతో| పాండుగనవరణచేసియమందానందంబుగొనుడు మహితాత్ములై॥

పరోపకారమే ముఖ్యము

(పంచచామరం) విధిప్రియంబునబ్ధిలోని వేదముల్ గ్రహింపడే| సుధాబ్ధిమందరంబుక్రింద జొచ్చిమెచ్చులొందడే| బుధుల్ నుతింపగా వరాహమూర్తి ధాత్రిగావడే| విధాయకంబరోపకార వృత్తియెల్లవారికిన్॥

సమాప్తము